מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2014

מלחמת ששת הימים

רקע למלחמה: מלחמת ששת הימים פרצה ממספר סיבות עיקריות הראשונה שבהם היא אי-הכרתם של מדינות ערב בקיומה של מדינת ישראל. נוסף לזה, הסלמת המתיחות באזור בין ישראל לנשיא מצרים ואש"ף שקם באותה התקופה. ב15 מאי 67' החלו כוחות מצריים לזרום לעבר סיני ויצרו שם מוקד של מתיחות. ב22 במאי הכריזה מצרים על סגירת מיצרי טיראן ותעלת סואץ בפני כלי שייט ישראליים. ישראל ראתה במהלך זה פעולת מלחמה מובהקת. גם בצד הסורי העניינים התחממו כשבין השנים 65'66- ניסו להטות את הנחלים הזורמים משטחיהם לכינרת, בכך ביקשו לייבש את מקורות המים של מדינת ישראל. ישראל בתגובה הפציצה את מתקני ההטיה הסורים. הקרבות שנודעו בשם "המלחמה על המים", החריפו את המתיחות בין סוריה לישראל. ב30 במאי 67' חתמה ממלכת ירדן על הסכם הגנה עם מצרים, והצטרפה לחזית הצבאית המצרית-סורית. כך הכיתור הצבאי של ישראל הושלם.

מתקפת "ששת הימים" נפתחה במהלומת-פתע של כל עוצמת חיל האויר הישראלי על בסיסי חיל האויר המצרי. לאחר מהלומת המטס השני, נקלע חיל האויר המצרי למצב של חידלון, ממנו לא נחלץ עד גמר המלחמה. מצב פתיחה זה שחרר את עוצבות צה"ל היבשתיות התוקפות מכל מטרד אוירי עוין, ואפשר להן לקבל סיוע קרוב נגד צבא היבשה המצרי. כוחות היבשה של צה"ל החלו להתקדם אל תוככי סיני, במקביל למתקפה האוירית, בהפעילם חמישה מאמצים:

- אוגדת המאמץ העיקרי, בפיקוד מפקד גייסת השריון, אלוף ישראל טל, כבשה את כל מתחמי הצבא המצרי במרחב חאן-יוניס-רפיח ובאל-ערישׁ, והתקדמה אל תעלת סואץ, על ציר החוף ועל ציר ג'בל ליבני-רפידים, עד קנטרה ואסמא עליה.
- אוגדת המאמץ המשני, בפיקוד אלוף אריאל שרון, כבשה את מתחמי אום כתף - אום שיחאן, את אבו-עגילה וקסימה, והתקדמה עד העיירה נאחל.
- אוגדת הפריצה אל העומק, בפיקוד אלוף אברהם יפה, חדרה אל צפון סיני דרך ביר לחפאן - ג'בל ליבני-ביר חסנה-ביר תמאדה ומעברי הג'ידי, המיתלה וראס-ג'ונדי, אל דרום תעלת סואץ ואל ראס-סודר בחוף מפרץ סואץ, בו נפגשו כוחותיה עם כוח ישראלי שהוטס במסוקים, בפיקוד סא"ל משה לוי, וכבש את המקום בסיוע אוירי.
- חטיבה ממוכנת 8, בפיקוד אל"מ אברהם מנדל, כבשה את מרחב קונתילה במשימת הונאה והתקדמה אל עומק סיני לעבר נאחל.
- חטיבת חי"ר 11, בפיקוד סא"ל יהודה רשף, מתוגברת בגדוד טנקים מוקטן וגדוד צנחנים, כבשה את רצועת עזה מחאן יונס צפונה.

אף שחסימת מיצרי טיראן ע"י המצרים היתה הסחבה למתקפה הישראלית, לא נקבע מרחב דרום-סיני כיעד אסטרטגי שצה"ל חייב להשתלט עליו. משהתברר שחיל האויר המצרי פסק לתפקד וכי עוצבות היבשה בצפון סיני הגיעו לג'בל- ליבני, נתן הפיקוד העליון הישראלי, בליל 6-7 ביוני, את ההוראה לכבוש את שארם א-שיח' וראס נצראני. המשימה העיקרית הוטלה על כוח צנחנים מאולתר, בפיקוד אל"מ אהרון דוידי, שנועד להשתלט בהיטס-מסוקים על שדה התעופה המצרי ליד שארם, להנחית או להצניח ממטוסי תובלה כוחות נוספים, להשתלט על ראס נצראני, להשמיד את תותחי החוף המצריים, לפתוח את מיצרי טיראן לשיט חופשי ולכבוש את שארם א-שיח' והנמל שלה. במקביל נשלח צוות-קרב ימי מאילת, בפיקוד אל"מ

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2014

מלחמת ששת הימים

אברהם בוצר. שלוש טרפדות עברו את מיצרי טיראן, מצאו את נמל שארם א-שיח' נטוש, תפסו ב-7 ביוני את הנמל הקטן, הניפו את דגל ישראל והודיעו לכוח המוצנח, שהמצרים ברחו וכי המסוקים ומטוסי התובלה, יכולים לנחות בביטחון ללא כל צורך לצנוח. למחרת השתלטו הצנחנים על העירה א-טור, ולמחרת השתלטו על אבו-רודיס. שם נפגשו עם כוח צנחנים דומה שהגיע מראס סודר. תוך יומיים השתלטו על כל דרום סיני.

ביום הראשון למלחמה פתחו הירדנים בהפגזות תותחים על ירושלים, על מישור החוף של עמק-חפר והשרון וצפון ת"א. הסורים החלו להפגיז יישובים בעמק החולה. מפציץ עיראקי הטיל פצצות על נתניה, והופל ליד עפולה. מטוסים ירדניים הפציצו את כפר סבא והרגו ארבעה אזרחים. בתגובה הורחבה המתקפה האווירית הישראלית אל בסיסי האויר של ירדן וסוריה. מטס אחד של מטוסי ווטור ישראליים תקף את שדה התעופה העיראקי א-3. חיל האויר הירדני סולק מהזירה כבר ביום הלחימה הראשון. גם מטוסים עיראקיים לא הופיעו עוד. חיל האויר הסורי הוצא מכלל שימוש למחרת. המצב קיבל תפנית מהפכנית בצוהרי אותו היום. מפקד מוצב צה"ל גילה כי כל מתחם ארמון משקיפי האו"ם נתפס ע"י חיילי צבא-ירדן ללא קרב וללא פתיחה באש. החשש היה שהירדנים מתכוונים לתקוף את ירושלים דרך מחנה אלנבי ושהשכונות הדרומיות. תוך פחות משעה קיבל מג"ד הגזרה, סא"ל אשר דר, את ההוראה לכבוש את מתחם הארמון ולטהרו מהכוחות הירדניים. המשימה הוגשמה עד השעה 16:00. מכאן פנו דרומה לכיבוש הכפר הערבי צור-בחר ומוצב הפעמון הירדני מול רמת-רחל. בשעה 20:00 הושלמה המשימה.

כך החלה המערכה שהתגלגלה לכיבוש כל הגדה המערבית.

צהל הפעיל מיד ארבע התקפות-מחטף:

- התקפה של חטיבת שריון וחטיבת חי"ר בצפון ירושלים (באחריות אלוף פיקוד המרכז, עוזי נרקיס) להתחברות עם הר הצופים.
- התקפה של חטיבת חי"ר מוגברת מס' 4 בפיקוד אל"מ משה יוטבת, במטרה לכבוש את המובלעת הירדנית בלטרון ולספחה אל תחום ישראל (אחריות פיקוד המרכז).
- התקפה של חטיבת חי"ר מוגברת מס' 5 בפיקוד אל"מ זאב שחם, לכיבוש קלקיליה ומזרחה (אחריות פיקוד המרכז), כדי להפסיק את הפגזת תותחי ירדן על מישור החוף.
- התקפה של חטיבה ממוכנת 45 בפיקוד אל"מ משה בר-כוכבא, תוך עקיפת ג'נין ממערב, כדי להשתלט על עמק דותן (אחריות אלוף פיקוד הצפון, דוד אלעזר) ולמנוע הפגזת תותחי ירדן על שדה התעופה ברמת דוד.

הכוחות לביצוע מחטפי לטרון, קלקיליה ועמק דותן היו ערוכים להתקפה מיידית. אולם מחטף הר-הצופים התבסס על כוחות מעתודות מטכ"ל, שהועברה לזירת סיני. החולט, אפוא, להפעיל במהירות את חטיבה ממוכנת 10 (העתודה המקומית של פיקוד מרכז), בפיקוד אל"מ אורי בן-ארי, לכיבוש רכס נבי-סמואל, תל אל-פול, שועפאט והגבעה הצרפתית. ביום הלחימה הראשון בסיני התברר במטכ"ל, כי כוחות השריון של אוגדת טל הצליחו להיאחז בפרברה המזרחי של אל-עריש. הישג חיובי זה שכנע את הפיקוד העליון לבטל את הצניחה הלילית המיועדת של חטיבת

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2014

מלחמת ששת הימים

הצנחנים ממערב לאל-עריש, ולהעביר חטיבה זו (55), בפיקוד אל"מ מרדכי גור, אל ירולשים. בשתי יממות כבשו שלוש החטיבות שלחמו בירושלים (חטיבת ירושלים, חטיבה 10 וחטיבה 55) ואת כל הרכסים הסוגרים על העיר העתיקה וכיתרוה, כן כבשו גם את רמאללה. ביום השלישי השתלטה חטיבה 10 על בקעת יריחו, תפסה את גשר אלנבי ואת גשר בית הערבה, והקימה שני ראשי-גשר ראשוניים על הגדה המזרחית של הירדן. חטיבה 55 (בשיתוף עם גדוד מחטיבת ירושלים) כבשה את העיר העתיקה. חטיבת ירושלים (בפיקוד אל"מ אליעזר אמיתי) השתלטה על בית-לחם וגוש עציון, ולמחרת גם על חברון. בשלוש יממות הושלמה מלאכת הכיבוש המלא של ירושלים-רבתי. בליל 5-6 ביוני כבשה חטיבה 4, מתוגברת ב-2 פלוגות טנקים, את כל מובלעת לטרון, והחלה בגירוש תושבי ארבעת הכפרים הערביים שבתוכה ובהריסת המבנים. החטיבה, מתוגברת בגדוד צנחנים, פתחה את כל מעלה בית-חורון. בליל 6-7 ביוני תפסה החטיבה את רמאללה. ב-6 ביוני כבשה חטיבה 5 את קלקיליה וסביבתה, ולמחרת כבשה גם את טול-כרם.

ב-5 ביוני לפנות ערב פרצה חטיבה 45 אל עמק דותן וחסמה חלקית את המבואות ההרריים הדרומיים, המאפשרים פריצת שריון אויב אל עמק דותן מכיון שכם: דרך קבאטיה ודרך עראבה. החטיבה ניסתה לתקוף את ג'נין, אלא שאז התחולל מהפך שלילי בקרב: הפיקוד הירדני הצליח להעביר את חטיבה משוריינת 40 מבקעת הג'יפטליק, בשני צירי תנועה, דרך שכם ודרך טונאס, למקם שניים מגדודיה בקבאטיה ועראבה, ולפתוח בהתקפת-נגד נועזת, שאילצה את חטיבה 45 להתקפד בשני מגננים מאולתרים היקפיים מדרום-מערב לג'נין.

המערכה הוכרעה לטובת צה"ל, בעקבות החלטת אלוף פיקוד צפון (אלוף דוד אלעזר ומפקד האוגדה (אלוף אלעד פלד) להפעיל את חטיבת השריון הקלה 37 (בפיקוד אל"מ אורי רום) בבוקר ה-6 ביוני, בתמרון עוקף ממזרח לג'נין ולחדור אל עומק השומרון, דרך זבבדה וטובאס, בואכה שכם. מהלך מבריק זה הביא את חטיבת 37 עד שכם, אותה סיימה לכבוש ב-7 ביוני. כך כיתרה חטיבה 37 את חטיבת שריון 40 הירדנית שהתפוררה. חטיבה 45 שוחררה מן הכיתור, נעה במהירות אל עמק הג'יפטליק וגשר גאמיה, ולמחרת פוצצה את הגשר במקביל לפיצוץ גשרי בקעת יריחו ע"י חטיבה 10. הגדה המערבית נכבשה ע"י צה"ל בשלוש יממות. ההשתלטות בבוקר ה-8 ביוני. גם בזירה זו תרם חיל האויר תרומה מכריעה לניצחון כוחות היבשה. ומכאן לזירה הסורית. היה מוסכם כי רמת הגולן היא יעד מתקפה בעל עדיפות שנייה, לאחר סיני. לאחר שלושה ימי לחימה צה"ל כמעט השלים את כיבוש סיני, סיים את כיבוש הגדה המערבית, והזמן המדיני התקרב לקצו בלחץ המעצמות. בכירי פיקוד הצפון ונציגי ההתיישבות בעמק החולה ובבקעת כינרות לחצו על שרי הממשלה ועל המטכ"ל, מחשש פן תסתיים המלחמה ללא התקפה ישראלית על רמת הגולן, והמצב בגבול הסורי יחזור אל ימי "המלחמה על המים".

משה דיין, קיבל מהמודיעין את נוסח המברק ששיגר נשיא מצרים לנשיא סוריה: "אני סבור שישראל עומדת לרכז את כוחותיה נגד סוריה כדי לחסל את הצבא הסורי, וטובת העניינים מחייבת אותי לייעץ לכם להסכים להפסקת הקרבות..., כדי לשמור על צבא סוריה הכביר. הפסדנו את המערכה הזאת. אלוהים יהיה בעזרנו בעתיד. אחיך ג'מאל עבד אל-נאצר".

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2014

מלחמת ששת הימים

המברק שכנע את דיין כי המורל בעולם הערבי ירוד, ואם ישראל לא תתקוף את הסורים בשעות הקרובות, יבקשו הסורים הפסקת אש בגבולות הקיימים, ויקבלו גושפנקא מיידית של האו"ם.
המאמץ העיקרי ההתחלתי בוצע ע"י חטיבת חי"ר מס' 1 ("גולני") בפיקוד אל"מ יונה אפרת, וחטיבה ממוכנת מס' 8 שהועברה מהחזית בדרום, מקונתילה. משימתן הייתה לתקוע טריז יבשתי בתוך המערך הסורי, מול גזרת כפר סולד. עד הערב נכבשו ארבעה יעדים: תל עזאזיאת וזעורה בתבונה עוקפת, ואילו תל פאחר וקלעה במגעי הסתערות ישירה תוך אבדות. מצפון לטריז הצליחו כוחות צה"ל לכבוש את הבניאס, בעוד שמדרום לו הצליח צה"ל לכבוש ולהתבסס, עד שבת ה-10 ביוני בבוקר, על קו הרכסים הראשון עד בית המכס העליון על כביש משמר הירדן-קוניטרה. עוד לפני צאת השבת השתלט צה"ל על רמת הגולן מן הכנרת והירדן ועד התילים במרחק 25 ק"מ ממזרח לירדן.
מבחינה צבאית היתה מלחמת ששת הימים המלחמה המוצלחת ביותר של מדינת ישראל ביובל הראשון לקיומה. מבחינת ההישגים המדיניים, רק מלחמת העצמאות היתה חשובה יותר, בהיותה המלחמה הקיומית שהגשימה את הריבונות העצמאית היהודית-ציונית בארץ ישראל.

התוצאות המדיניות העיקריות של מלחמת ששת הימים היו:

- דילמה קשה בשאלת השטחים הכבושים: האם לממש עליהם ריבונות ישראלית קבועה, או להחזיקם כפיקדון זמני, תחת ממשל צבאי ישראלי, ולהחזירם תמורת הסכמי שלום חוזיים.
- מהפכה דמוגרפית כתוצאה מתוספת של 1.2 מיליון פלסטינים תחת שלטון ישראלי.
- התבוסה הערבית פתחה לראשונה אשנב בעולם הערבי למען הכרה בצורך להכיר במדינת ישראל.

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2014

הקשר בחטיבה 55 במלחמת ששת הימים

חטיבה 55 היא חטיבת צנחנים במילואים, אשר הקמתה החלה כשהחלו להתרבות הצנחנים שהשתחררו משירות סדיר ועברו למילואים. עד להקמתה היו בצה"ל שתי חטיבות צנחנים: חטיבה -35 הסדירה, וחטיבה -80 במילואים. לצורך הקמת החטיבה, הועבר גדוד המילואים הוותיק- גדוד 28 בפיקודו של יוסי פרדקין שהוקם לקראת מבצע "קדש" ב-56' - מחטיבת הצנחנים הסדירה 35, ע"מ לשמש כגרעין להקמת החטיבה החדשה. בניית החטיבה נמשכה לאיטה עד שנת 1966, אז הוקמו שאר גדודי החטיבה; גדוד 66 בפיקודו של יוסי יפה וגדוד 71 בפיקודו של עוזי עילם. בשניהם נעשה שילוב בין סגל פיקוד ותיק ומנוסה לבין חיילים ומפקדים צעירים שזה עתה השתחררו. כמו כן, הוקמו היחידות החטיבתיות- פלס"ר, פלחה"ן, פלוגת הרפואה, והפלחי"ק. מוטה גייס את עזרא אורני להיות קצין הקשר של חטיבה זו. מסלול ההכשרה של חיילי הפלחי"ק השתנה בין אחד לשני, בהתאם לתפקידם ומקצועם. האלחוטנים עברו טירונות צנחנים בגדוד 890, וסיימו מסלול כצנחן- לוחם לכל דבר. בסוף המסלול אותרו ונשלחו לבה"ד 7, שם עברו קורס אלחוטנים/ כ"ס. משם חזרו לפלחי"ק. מרבית חיילי הפלוגה חזרו מחיילי מילואים שהשתחררו משירות סדיר מחטיבה 35. אחרים גויסו מחיילי הנח"ל המוצנח, עברו הסבה מקצועית והוסבו לתפקידי קוונים ועובדי מק"ש. מחלקה זו, בפיקודו של רס"ל ישראל טורקניץ', היו הצנחנים הקרביים והנועזים שבחיילי הפלוגה. בפלחי"ק הקפידו להכשיר ולאמן את כל החיילים לא רק כ"אנשי מקצוע", אלא גם צנחנים- לוחמים: צניחות רבות, אימוני ירי, מסעות...

פלוגת הקשר בצניחה מבצעית-

במשימות צניחה בעורף האויב, היתה החטיבה כפופה ישירות למטכ"ל. הקשר היחיד שהיה לחטיבה לאחור, היה באמצעות מ"ק 109, ברשת ת"ג במורס. הקשר אל הגדודים והיחידות החטיבתיות היה באמצעות מ"ק 10 בלבד. כל קציני המטה היו ברשתות מקצועיות לאחור למטכ"ל. בכל מטוס היו כ-6 חוליות מ"ק 109. מ"ק 109 צוותו גם לכוחות מיוחדים, כגון חוליות מרוחקות של הסיירת, שהיו להם משימות מרוחקות במיוחד, או שהוצנחו בנפרד במשימות נפרדות מרוחקות או שהלכו לשם רגלית. תוכנן שימוש בממסר מוטס במטוס קל, אם חיל האויר יאשר תנועה של מטוס קקל כזה בשטח, המאויים ע"י מטוסי קרב מצריים. לפי דבריו של סא"ל (במיל') עזרא אורני, קשר"ח חטיבה 55 למסגרת ההכנות למבצע, ואימון טיפוסי היה כולל בתוכו את כל מה שהפלוגה היתה מבצעת בזמן אמת. אימונים לקשרים המאזינים על הרשת הגדודית והחטיבתי- כלל הקשרים שהשתמשו ברשת מבצעים גדוד, ורשת מבצעים חטיבה- השתמשו במ"ק 10 שאיתם צנחו בשק החזה, ואימונם כלל את הפעולות המיידיות הנ"ל, בנוסף לבדיקה ויצירת קשר עם הרשת הרצויה, דבר שהיה משמעותית פשוט יותר מאימון חוליית ה-109. במהלך לחימת החטיבה בירושלים נהרגו 98 מלוחמי החטיבה וכ-400 נפצעו. שניים מבין ההרוגים היו מחיל הקשר: חייל הפלחי"ק יוסי שוורצנברג ז"ל, וקשר"ג 66 ג'ק (יעקב) בן-פזי ז"ל.

מורשת חיל הקשר והתקשוב

עלון מורשת חיל הקשר והתקשוב • יוני 2014

איש החודש

אברהם זינגר (1914-1986)
"מר קשר טלפוני"

אברהם זינגר נולד בשנת 1914 בלובלין שבפולין, שם סיים את חוק לימודיו. עלה ארצה בשנת 1934 והתגורר בחיפה. עד הקמת המדינה עבד במחלקת ההנדסה של הדואר המנדטורי ובחברת "אורטורק" שעסקה בייצור ציוד טלפוני. במקביל היה חבר פעיל ב"הגנה" והשתתף בפעולות ובמבצעים שונים. עמד בראש חוליה שפשטה על מחסני הדואר בחיפה ובאיומי נשק הוציא ציוד טלפוני עבור ה"הגנה". במלחמת העצמאות התגייס לצה"ל, לחיל הקשר, ומונה למפקד מחלקת הטלפונים ביחידת הקשר של חזית הצפון. בסוף המלחמה הועבר למטה חיל הקשר ומונה לקצין טלפונים ארצי (קט"א) בדרגת סרן, בהמשך מונה לראש ענף מערכות נייחות ועם הפיכת הענף למחלקה מונה לראש המחלקה בדרגת אל"ם. המשימה העיקרית של הקט"א/ הענף/ המחלקה- מתן קשר טלפוני אמין ליחידות צה"ל, באמצעות התשתית של דואר ישראל/ משרד התקשורת, תוך שילובה במערכות התקשורת הצבאיות. אברהם פרש מצה"ל בשנת 1978, לאחר 40 שנות שירות. נשא לאישה את לינקה ונולדו להם שני ילדים ושישה נכדים. אברהם הלך לעולמו בשנת 1986 בגיל 72.

כמה מהנושאים המרכזיים הרשומים בהיסטוריה של חי"ק על שמו של אברהם זינגר:

- הקמת יחידות הטלפוניים המרחביות (קטל"מים).
- חיבור המחנות והמפקדות של צה"ל לרשת הטלפונים הארצית.
- "הורדות דואר" - חיבור יחידות צה"ל הפרוסות בשטח למערכת הטלפונים הארצית.
- הקמת תשתית לבסיס צה"ל החדשים לאחר מלחמת ששת הימים.
- הנחת כבל קואקסילי תת-קרקעי מב"ש לרפידים שבסיני, בתקופת מלחמת ההתשה.